

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Redzik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Wiak

Kazimierz Tomaszek (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Kancelarii B. sp. z o.o. sp. k. w W.

przeciwko R. G.

o zapłatę,

rozpoznając na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 16 listopada 2022 r.

skargę nadzwyczajną wniesioną przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w Toruniu z 11 września 2015 r., sygn. I Nc 900/15:

I. na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o rozpatrzenie pytań prawnych:

1. Czy przepisy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.UE.L 1993, L 95/29 ze zm.), zwłaszcza jej art. 1 ust. 1, art. 3 ust. 1, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, oraz przepisy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.Urz.UE.L 2008, L 133/66 ze zm.), zwłaszcza jej art. 17 ust. 1, należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie stosowaniu przepisów prawa krajowego umożliwiającym zbycie weksla wystawionego

przez konsumenta i pozostawiającym konsumentowi – w razie dokonania zbycia – jedynie możliwość dochodzenia odpowiedzialności odszkodowawczej od przedsiębiorcy?

2. Czy wskazane w pytaniu pierwszym przepisy należy interpretować w ten sposób, że sąd ma obowiązek zbadania z urzędu, czy postanowienia umowy kredytu konsumenckiego, zabezpieczonego wekslem, nie zawierają nieuczciwych warunków umownych w sytuacji, gdy powodem jest nabywca weksla, który opiera swoje roszczenie wyłącznie na stosunku wekslowym?

II. odracza rozpoznanie sprawy.

UZASADNIENIE

I. Przedmiot postępowania

I.1. Prokurator Generalny (dalej również: Skarżący) wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Toruniu z 11 września 2015 r., I Nc 900/15, w sprawie z powództwa Kancelarii B. sp. z o.o. sp.k. w W. przeciwko R.G. o zapłatę, zaskarżając to orzeczenie w całości.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1904, dalej: u.SN) zaskarżonemu nakazowi zapłaty Prokurator Generalny zarzucił:

I. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 30 i 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 486 ze zm., dalej: Konstytucja), takich jak godność człowieka i ochrona konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla wierzytelności wynikającej z zawartej przez R. G. z GRUPĄ M. sp. z o.o. umowy pożyczki bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie,

II. naruszenie w sposób rażący przepisów prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 k.c. oraz art. 41 w zw. z art. 47 Ustawy z dnia 12 maja 2011 o kredycie konsumenckim (Dz. U. 211 Nr 126 poz. 715) poprzez ich niezastosowanie, a w konsekwencji orzeczenie na podstawie załączonego do pozwu weksla - wystawionego *in blanco* przez R. G. na rzecz Grupy M. Sp. z o.o. w T., jako zabezpieczenie umowy pożyczki zawartej w dniu 24 marca 2015 r., następnie wypełnionego przez pożyczkodawcę, kolejno indosowanego na rzecz powoda - o obowiązku zapłaty przez pozwanego na rzecz powoda kwoty 50 000,00 zł wraz z odsetkami ustawowymi oraz kosztami procesu, podczas gdy należność główna zobowiązania wynikającego z zawartej pomiędzy pozwanym a Grupą M. Sp. z o.o. w T. umową pożyczki wynosiła jedynie 500,00 zł, a więc kwoty rażąco przewyższającej sumę należnego zobowiązania.

Na zasadzie art. 91 § 1 u.SN Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Toruniu, z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

I.2. Uzasadniając podniesione zarzuty Skarżący zwrócił uwagę, że pomiędzy kwotą zaciągniętej pożyczki a kwotą wynikającą z deklaracji wekslowej – zasądzoną zaskarżonym nakazem zapłaty – występuje rażąca dysproporcja, świadcząca o tzw. nadzabezpieczeniu wierzytelności, co wyczerpuje dyspozycję art. 58 § 1 k.c. i prowadzi do nieważności zawartej pomiędzy pozwanym a M. Sp. z o.o. w T. umowy.

Prokurator Generalny wskazał, że kwota udzielonej pozwanemu przez Grupę M. Sp. z o.o. w T. pożyczki wynosiła 500,00 zł, natomiast kwota łącznego zobowiązania wynikającego z zawartej pomiędzy pozwanym a pożyczkodawcą umowy 729,15 zł. Natomiast wystawiony przez pozwanego *weksel in blanco*, stanowiący zabezpieczenie wierzytelności, został wypełniony przez pożyczkodawcę na kwotę 50 000,00 zł. Tym samym, kwota zabezpieczenia udzielonej pożyczki stukrotnie przewyższa kwotę należności głównej zobowiązania, przesądzając tym samym o braku ekwiwalentności świadczeń stron umowy.

Odwołując się do orzecznictwa, Skarżący stwierdził, że czynność prawna kreująca nadzabezpieczenie, skonstruowana w sposób przynoszący wierzycielowi

w wyniku realizacji zabezpieczenia rażąco nadmierne i nieusprawiedliwione zyski, może być uznana za nieważną w świetle art. 58 § 2 k.c.

Uzasadniając zarzut rażącego naruszenia art. 41 i 47 ustawy o kredycie konsumenckim, Skarżący stwierdził, że na podstawie tych przepisów wystawiony przez pozwanego weksel *in blanco* nie mógł stanowić zabezpieczenia umowy, zawartej przez pożyczkodawcę z Pozwanym bez opatrzenia klauzulą „nie na zlecenie”. Zdaniem Skarżącego indos, przenoszący prawa z weksla z pożyczkodawcy na Powoda, był nieważny z uwagi na sprzeczność z bezwzględnie wiążącymi przepisami, mającymi na celu ochronę konsumenta.

I.3. W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną pełnomocnik Pozwanego wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty i oddalenie powództwa w całości. Uzasadniając powyższy wniosek podniósł, że R. G. zawarł umowę pożyczki na kwotę 500 zł, przez co nie ulega wątpliwości, że proporcja między wierzytelnością wynikającą ze stosunku podstawowego pożyczki a wierzytelnością wekslową jest rażąco zachwiana, a przyjęcie zabezpieczenia, którego wysokość stukrotnie przekracza wysokość pożyczki pozostaje w sprzeczności z zasadą sprawiedliwości społecznej, wywodzoną z art. 2 Konstytucji. W odpowiedzi na skargę zwrócono uwagę, że weksel podlega ocenie z perspektywy zgodności z art. 58 § 1 i 2 k.c., co w okolicznościach rozpoznawanej sprawy powinno prowadzić do wniosku, że wystawiony przez Pozwanego weksel jest nieważny. Pełnomocnik Pozwanego podniósł też, że dochodzenie praw z weksla w rozważanym przypadku stanowiło nadużycie prawa podmiotowego. Wskazał też, że nabywca weksla musiał mieć świadomość, że dokonany indos narusza art. 41 w zw. z art. 47 ustawy o kredycie konsumenckim. Zdaniem pełnomocnika Pozwanego nabywca weksla wiedział, że weksel został wystawiony w związku ze zobowiązaniem z umowy pożyczki i stosuje się do niego przepisy ustawy o kredycie konsumenckim, a zatem świadomie działał na szkodę Pozwanego, co stanowi przesłankę zastosowania art. 17 prawa wekslowego, umożliwiającego dłużnikowi podnoszenie zarzutów ze stosunku podstawowego.

I.4. W odpowiedzi na skargę pełnomocnik Powodowej spółki wniosła o odrzucenie skargi, a w przypadku nieuwzględnienia tego wniosku – o jej oddalenie. Podniosła, że skarga została wniesiona po upływie terminu do jej wniesienia. Odnosząc się do zarzutów skargi podkreśliła, że Pozwany nie złożył zarzutów od nakazu zapłaty i nigdy nie kwestionował wynikającego z niego zobowiązania. Wskazała też, że Pozwany ma możliwość dochodzenia roszczenia regresowego od remitenta. Podniosła, że Pozwanemu nie przysługuje prawo podnoszenia przeciwko nabywcy weksla przez indos zarzutów ze stosunku podstawowego, a indosatariusz nabywając weksel nie działał w złej wierze.

II. Historia sporu

II.1. Nakazem zapłaty, wydanym w postępowaniu nakazowym 11 września 2015 r. Sąd Rejonowy w Toruniu nakazał, aby Pozwany R. G. zapłacił na rzecz Powoda Kancelarii B. sp. z o.o. sp.k. w W. z weksla kwotę 50 000 zł z ustawowymi odsetkami od 25 lipca 2015 r. do dnia zapłaty. Sąd nakazał też Pozwanemu zwrot wskazanych kosztów postępowania.

Pozwany nie wniósł zarzutów od nakazu.

II.2. W uzasadnieniu, sporządzonym w trybie art. 92 u.SN, Sąd Rejonowy wskazał, że nakaz zapłaty został wydany na podstawie art. 485 § 2 k.p.c., zgodnie z którym sąd wydaje nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksla lub czeku należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W przypadku przejścia na powoda praw z weksla lub czeku, do wydania nakazu niezbędne jest przedstawienie dokumentów uzasadniających roszczenia, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksla lub czeku.

Sąd Rejonowy ustalił, że bezspornie Powód był posiadaczem weksla *in blanco* na zlecenie Grupy M. sp. z o.o. w T., wystawionego przez Pozwanego R. G., płatnego w określonym miejscu i w określonej dacie, przypadającej przed dniem skierowania pozwu. Weksel ten został przeniesiony przez indos na Powoda. Pozwany nie zapłacił Powodowi sumy wekslowej.

W uzasadnieniu Sąd wskazał, że co do zasady proces ze zobowiązania wekslowego ma charakter formalny, a obowiązki posiadacza weksla ograniczają się

wyłącznie do złożenia weksla do akt i wyartykułowania żądania odpowiedniej treści. Zgodnie z art. 16 ust 1 zd. pierwsze prawa wekslowego jest uważany za prawnego posiadacza weksla ten, kto ma weksel i wykaże się nieprzerwanym ciągiem indosów.

Sąd Rejonowy uznał, że weksel nie budził wątpliwości co do prawdziwości i treści, przez co uzasadnione było wydanie nakazu zapłaty. Sąd ten podkreślił również, że Pozwany nie wniósł zarzutów od nakazu i nie kwestionował zasadności zapadłego rozstrzygnięcia.

Na marginesie Sąd stwierdził, że w art. 41 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1497 ze zm.) nie przewidziano rygору nieważności dokonanej czynności, a jedynie roszczenie odszkodowawcze.

III. Przepisy prawa polskiego

III.1. Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. 2022,. poz. 282).

Art. 101

Weksel własny zawiera:

- 1) nazwę „weksel” w samym tekście dokumentu, w języku, w jakim go wystawiono;
- 2) przyrzeczenie bezwarunkowe zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej;
- 3) oznaczenie terminu płatności;
- 4) oznaczenie miejsca płatności;
- 5) nazwisko osoby, na której rzecz lub na której zlecenie zapłata ma być dokonana;
- 6) oznaczenie daty i miejsca wystawienia wekslu;
- 7) podpis wystawcy wekslu.

Art. 103

Do wekslu własnego stosuje się przepisy o wekslu trasowanym, o ile z istotą wekslu własnego nie zostają w sprzeczności i dotyczą:
indosu (art. 11-20);

(...)

Również stosuje się do weksłu własnego przepisy o (...) weksłu in blanco (art. 10)

(...).

(...)

Art. 104

Odpowiedzialność wystawcy weksłu własnego jest taka sama, jak akceptanta weksłu trasowanego.

(...)

Art. 28

Przez przyjęcie trasat zobowiązuje się do zapłacenia weksłu w terminie płatności.

(...)

Art. 11

Weksel można przenieść przez indos, chociażby nie był wystawiony wyraźnie na zlecenie.

Jeżeli wystawca umieścił w wekslu wyrazy „nie na zlecenie” lub inne zastrzeżenie równoznaczne, można przenieść weksel tylko w formie i ze skutkami zwykłego przelewu.

Weksel można indosować również na trasata bez względu, czy przyjął on weksel, czy nie, a także na wystawcę lub na każdą inną osobę, wekslowo zobowiązaną. Osoby te mogą weksel dalej indosować.

Art. 17

Osoby, przeciw którym dochodzi się praw z weksłu, nie mogą wobec posiadacza zasłaniać się zarzutami, opartymi na swych stosunkach osobistych z wystawcą lub z posiadaczami poprzednimi, chyba że posiadacz, nabywając weksel, działał świadomie na szkodę dłużnika.

Art. 10

Jeżeli weksel, niezupełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zasłaniać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa.

- przepis obowiązujący od 24 września 2021 r., wprowadzony ustawą z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1655), która weszła w życie 24 września 2021 r.:

Art. 11a

Weksel wręczony przedsiębiorcy w rozumieniu art. 431 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 1509) w celu spełnienia lub zabezpieczenia wierzytelności, która wynika z umowy zawartej z konsumentem w rozumieniu art. 221 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, powinien zawierać zastrzeżenie „nie na zlecenie” lub inne równoznaczne.

W razie przyjęcia przez przedsiębiorcę weksla, o którym mowa powyżej, niezawierającego zastrzeżenia „nie na zlecenie” lub innego równoznacznego i przeniesienia takiego weksla na inną osobę przedsiębiorca jest zobowiązany do naprawienia poniesionej przez wystawcę weksla szkody przez zapłatę weksla. Taka odpowiedzialność przedsiębiorcy względem wystawcy weksla istnieje także, gdy weksel znalazł się w posiadaniu innej osoby wbrew woli przedsiębiorcy.

Przedsiębiorca jest zobowiązany niezwłocznie po spełnieniu świadczenia wynikającego z umowy zawartej z konsumentem zwrócić weksel jego wystawcy.

III.2. Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim

– w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania nakazu zapłaty, zaskarżonego skargą nadzwyczajną, tj. 11 września 2015 r. (t.j. Dz.U. 2014, poz. 1497 ze zm.)

Art. 41

1. Weksel lub czek konsumenta wręczony kredytodawcy w celu spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki powinien zawierać klauzulę „nie na zlecenie” lub inną równoznaczną.
2. W razie przyjęcia przez kredytodawcę weksla lub czeku niezawierającego klauzuli „nie na zlecenie” i przeniesienia takiego weksla lub czeku na inną osobę, kredytodawca jest zobowiązany do naprawienia poniesionej przez konsumenta szkody przez zapłatę weksla lub czeku.
3. Przepis ust. 2 stosuje się również, gdy weksel lub czek znalazł się w posiadaniu innej osoby wbrew woli kredytodawcy.
4. Kredytodawca jest zobowiązany niezwłocznie po spełnieniu przez konsumenta świadczenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki zwrócić weksel konsumentowi.

Art. 47

Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać uprawnień konsumenta przewidzianych w ustawie. W takich przypadkach stosuje się przepisy ustawy.

III.3. Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim

– w brzmieniu obowiązującym obecnie (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1028 ze zm.)

Art. 41

1. Czek konsumenta wręczony kredytodawcy w celu spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki powinien zawierać zastrzeżenie „nie na zlecenie” lub inne równoznaczne.
2. W razie przyjęcia przez kredytodawcę czeku niezawierającego zastrzeżenia „nie na zlecenie” lub innego równoznacznego i przeniesienia takiego czeku na inną osobę kredytodawca jest zobowiązany do naprawienia poniesionej przez konsumenta szkody przez zapłatę czeku.
3. Przepis ust. 2 stosuje się również, gdy czek znalazł się w posiadaniu innej osoby wbrew woli kredytodawcy.

Art. 47

Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać uprawnień konsumenta przewidzianych w ustawie. W takich przypadkach stosuje się przepisy ustawy.

III.4. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1610 ze zm.)

Art. 58

§ 1. Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy.

§ 2. Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

III.5. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego
– w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania nakazu zapłaty, zaskarżonego skargą nadzwyczajną, tj. 11 września 2015 r., (t.j. Dz.U. 2014, poz. 101 ze zm.)
(...)

Art. 485

§ 2. Sąd wydaje również nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksła, czeku, warrantu lub rewersu należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W razie przejścia na powoda praw z weksła, z czeku, z warrantu lub z rewersu, do wydania nakazu niezbędne jest przedstawienie dokumentów do uzasadnienia roszczenia, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksła, z czeku, z warrantu lub z rewersu.
(...)

III.6. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego
– w brzmieniu obowiązującym obecnie (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.) -
zmiany wprowadzone ustawą z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy kodeks

postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1655), która weszła w życie 24 września 2021 r.

Art. 485

(...)

§ 2. Sąd wydaje również nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksła lub czeku należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W przypadku przejścia na powoda praw z weksła lub czeku, do wydania nakazu niezbędne jest również przedstawienie dokumentów uzasadniających roszczenie, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksła lub czeku. Jeżeli dłużnikiem jest konsument, niezbędne jest przedstawienie wraz z pozwem umowy, z której wynika roszczenie zabezpieczone wekslem, wraz z deklaracją wekslową i załącznikami. W treści pozwu skierowanego przeciwko osobie fizycznej zamieszcza się oświadczenie o tym, czy roszczenie dochodzone pozwem powstało w związku z umową zawartą z konsumentem. (...)

IV. Pytania prejudycjalne

I. na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o rozpatrzenie pytań prawnych:

1. Czy przepisy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Ur.UE.L 1993, L 95/29 ze zm.), zwłaszcza jej art. 1 ust. 1, art. 3 ust. 1, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, oraz przepisy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.Ur.UE.L 2008, L 133/66 ze zm.), zwłaszcza jej art. 17 ust. 1, należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie stosowaniu przepisów prawa krajowego umożliwiającym zbycie weksła wystawionego przez konsumenta i pozostawiającym konsumentowi – w razie dokonania zbycia – jedynie możliwość dochodzenia odpowiedzialności odszkodowawczej od przedsiębiorcy?

2. Czy wskazane w pytaniu pierwszym przepisy należy interpretować w ten sposób, że sąd ma obowiązek zbadania z urzędu, czy postanowienia umowy kredytu konsumenckiego, zabezpieczonego wekslem, nie zawierają nieuczciwych warunków umownych w sytuacji, gdy powodem jest nabywca weksla, który opiera swoje roszczenie wyłącznie na stosunku wekslowym?

V. Uzasadnienie pytań prejudycjalnych

V.1. W rozpoznawanej sprawie zabezpieczeniem kredytu udzielonego Pozwanemu był weksel własny *in blanco*. Taki sposób zabezpieczenia wierzytelności wzmacnia sytuację wierzyciela, zarówno co do przesłanek i zakresu odpowiedzialności dłużnika, jak i w odniesieniu do trybu dochodzenia roszczenia.

Według art. 485 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego orzeczenia, w razie przedstawienia wraz z pozwem należycie wypełnionego weksla, którego treść i prawdziwość nie budzi wątpliwości, sąd wydaje nakaz zapłaty. Wymagane jest przy tym, aby powództwo zostało skierowane przeciwko zobowiązanemu z weksla, w rozumieniu przepisów prawa wekslowego. W przypadku weksla własnego przesłanka ta jest spełniona w szczególności, jeżeli powództwo skierowano przeciwko wystawcy weksla.

Wydanie nakazu zapłaty następuje również, gdy po stronie powodowej nie występuje podmiot pierwotnie uprawniony z weksla, ale podmiot, na którego przeszły uprawnienia z weksla. Wówczas do wydania nakazu zapłaty niezbędne jest przedstawienie przez powoda dokumentów uzasadniających roszczenie, o ile przejście tych praw nie wynika bezpośrednio z weksla.

V.2. Spełnienie powyższych przesłanek było wystarczające do wydania nakazu zapłaty do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1655), co nastąpiło 24 września 2021 r. Przed tą datą, a więc również w chwili wydania nakazu zapłaty zaskarżonego rozpoznawaną skargą nadzwyczajną, powód nie miał obowiązku załączania do pozwu dowodów stwierdzających treść stosunku podstawowego, którego istnienie było przyczyną wystawienia weksla, w

szczegółności umowy będącej źródłem zobowiązania zabezpieczonego wekslem. Dowody takie mogły zostać przedstawione przez pozwanego na dalszych etapach postępowania, już po wydaniu nakazu zapłaty.

V.3. Powołaną ustawą zmieniającą kodeks postępowania cywilnego art. 485 § 2 k.p.c. uzupełniono o przepisy według których, jeżeli dłużnikiem jest konsument, niezbędne jest przedstawienie wraz z pozwem umowy, z której wynika roszczenie zabezpieczone wekslem, wraz z deklaracją wekslową i załącznikami. Wprowadzono też obowiązek zamieszczania w treści pozwu skierowanego przeciwko osobie fizycznej oświadczenia o tym, czy roszczenie dochodzone pozwem powstało w związku z umową zawartą z konsumentem.

Powyższe przepisy umożliwiają sądowi rozpoznającemu sprawę zbadanie treści stosunku podstawowego, istniejącego między wystawcą weksla, a wierzycielem. W szczególności umożliwiają ustalenie przez sąd, czy umowa między konsumentem, będącym wystawcą weksla, a przedsiębiorcą, nie zawiera niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.UE.L Nr 95, str. 29 ze zm.).

V.4. W orzecznictwie TSUE przyjęto, że sąd rozpoznający sprawę, w której pozwanym jest konsument ma obowiązek zbadania z urzędu, czy umowa stanowiąca źródło dochodzonych roszczeń nie zawiera niedozwolonych postanowień umownych (m.in. wyroki TSUE: z 21 kwietnia 2016 r., Radlinger i Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 77; z 30 maja 2013 r., Jörös, C-397/11; z 14 czerwca 2012 r., Banco España de Crédito SA, C-618/10).

Dwa orzeczenia TSUE dotyczyły bezpośrednio dopuszczalności wydania nakazu zapłaty z weksla w postępowaniu przeciwko konsumentowi:

1. Wyrok z 13 września 2018 r., Profi Credit Polska SA w Bielsku-Białej przeciwko Mariuszowi Wawrzoskowi, C-176/17, gdzie stwierdzono m.in.:

„Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, iż sprzeciwia się on przepisom krajowym takim jak te będące przedmiotem postępowania głównego, pozwalającym na wydanie nakazu zapłaty opartego na wekslu własnym, który stanowi gwarancję wierzytelności powstałej z umowy kredytu konsumenckiego, w sytuacji gdy sąd rozpoznający pozew o wydanie nakazu zapłaty nie jest uprawniony do zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków tej umowy, jeżeli sposób wykonania prawa do wniesienia zarzutów od takiego nakazu nie pozwala na zapewnienie przestrzegania praw, które konsument opiera na tej dyrektywie.”

2. Wyrok z 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska S.A. przeciwko Bogumile Włostowskiej i innym, C-419/18:

„Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że w wypadku gdy w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym sąd krajowy ma poważne wątpliwości co do zasadności roszczenia opartego na wekslu własnym, który służy zabezpieczeniu wierzytelności wynikającej z umowy kredytu konsumenckiego, oraz gdy ten weksel własny początkowo został wystawiony przez wystawcę jako weksel *in blanco*, a następnie uzupełniony przez remitenta, sąd ten powinien z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter, i w tym zakresie może zażądać od przedsiębiorcy przedstawienia pisemnego zapisu tych postanowień, tak aby móc zapewnić poszanowanie praw konsumentów wynikających z tych dyrektyw.”

V.5. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w przypadku gdy dochodzone pozwem roszczenie wynika z weksla *in blanco*, stanowiącego zabezpieczenie wierzytelności wynikającej z umowy zawartej pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą, zapewnienie ochrony określonej w Dyrektywie 93/13 wymaga, aby sąd rozpoznał sprawę przy uwzględnieniu treści stosunku

podstawowego. Jednocześnie dopuszczono art. 76 Konstytucji, wyrażający zasadę ochrony konsumenta, jako wzorzec kontroli, którego naruszenie może stanowić podstawę uwzględnienia skargi nadzwyczajnej (wyroki Sądu Najwyższego: 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 16 czerwca 2021 r., I NSNc 176/20 z 29 czerwca 2021 r., I NSNc 115/21; z 1 grudnia 2021 r., I NSNc 535/21; z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21).

V.6. Stan prawny ukształtowany w wyniku przedstawionego orzecznictwa nie budzi wątpliwości w przypadku, gdy remitent i wystawca weksla są jednocześnie stronami umowy, z której wynika wierzytelność zabezpieczona tym wekslem, a następnie – odpowiednio – powodem i pozwanym w postępowaniu sądowym. W dotychczasowym orzecznictwie nie wyjaśniono natomiast kwestii zastosowania Dyrektywy 93/13 w przypadku zbycia weksla.

Według art. 11 prawa wekslowego weksel można zbyć przez indos. Wyłączenie takiej możliwości następuje poprzez zamieszczenie w wekslu wyrazów „nie na zlecenie” lub równoznacznych. W takim przypadku weksel można przenieść tylko w formie i ze skutkami zwykłego przelewu. Zastosowanie znajdują wówczas przepisy kodeksu cywilnego, regulujące przelew wierzytelności, w tym art. 513 § 1 k.c., w którym przyznano dłużnikowi możliwość podnoszenia przeciwko nabywcy wierzytelności wszystkich zarzutów, które miał przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewie.

W art. 11a prawa wekslowego przewidziano obowiązek zawarcia zastrzeżenia „nie na zlecenie”, lub innego równoznacznego, w wekslu wręczonym przedsiębiorcy w celu spełnienia lub zabezpieczenia wierzytelności, która wynika z umowy zawartej z konsumentem. Według kolejnych przepisów tego artykułu skutkiem przyjęcia przez przedsiębiorcę weksla niezawierającego powyższego zastrzeżenia jest obowiązek naprawienia szkody poniesionej przez wystawcę weksla przez zapłatę weksla. Stwierdzono, że odpowiedzialność przedsiębiorcy względem wystawcy weksla istnieje także, gdy weksel znalazł się w posiadaniu innej osoby wbrew woli przedsiębiorcy.

Sformułowanie powyższych przepisów wskazuje, że weksel wystawiony przez konsumenta w celu spełnienia lub zabezpieczenia wierzytelności wynikającej

z umowy zawartej z przedsiębiorcą, może nie zawierać wymaganego zastrzeżenia i wówczas będzie mógł zostać zbyty przez indos. Ustawodawca nie wyłączył zatem zbywalności weksla wystawionego przez konsumenta, a jedynie przyznał wystawcy roszczenie odszkodowawcze w razie poniesienia szkody.

V.7. Według art. 14 prawa wekslowego indos przenosi na indosatariusza wszystkie prawa z weksla. Indosatariusz może dochodzić przeciwko wystawcy weksla roszczeń w oparciu tylko o treść weksla, w oderwaniu od stosunku podstawowego, w szczególności umowy. Możliwość podnoszenia przez wystawcę weksla zarzutów dotyczących stosunku podstawowego została przy tym znacząco ograniczona. Według art. 17 prawa wekslowego osoby, przeciw którym dochodzi się praw z weksla, nie mogą wobec posiadacza zasłaniać się zarzutami, opartymi na swych stosunkach osobistych z wystawcą lub z posiadaczami poprzednimi, chyba że posiadacz, nabywając weksel, działał świadomie na szkodę dłużnika.

W przypadku indosu weksla *in blanco* znacznemu ograniczeniu ulega również możliwość powołania się na wypełnienie weksla niezgodnie z deklaracją wekslową. Na podstawie art. 10 prawa wekslowego jeżeli weksel, niezupełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zasłaniać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa.

Przeciwko remitentowi konsument może podnosić wszelkie zarzuty wynikające ze stosunku podstawowego. Jednakże zbycie weksla przez indos sprawia, że podniesienie takich zarzutów jest ograniczone do przypadków, gdy spełnione zostały przesłanki określone w art. 10 lub 17 prawa wekslowego, a dotyczące okoliczności występujących po stronie nabywcy weksla.

V.8. W art. 11a prawa wekslowego przewidziano odpowiedzialność odszkodowawczą przedsiębiorcy względem wystawcy weksla. Odpowiedzialność ta powstaje jednak dopiero z chwilą poniesienia szkody i może nie doprowadzić do

faktycznego zaspokojenia roszczeń poszkodowanego, w szczególności ze względu na brak majątku po stronie podmiotu zobowiązanego do zapłaty odszkodowania.

Przepisy art. 11a prawa wekslowego weszły w życie 24 września 2021 r. W chwili wydania zaskarżonego nakazu zapłaty regulacje tożsamej treści zawierał art. 41 ustawy o kredycie konsumenckim.

V.9. W pewnym zakresie ochronie konsumenta służyć mogą przepisy, w których przewidziano nieważność czynności prawnych. W orzecznictwie przyjęto, że samo wystawienie weksla może być nieważne na podstawie art. 58 § 1 lub 2 k.c. (wyrok Sądu Najwyższego z 16 września 2004 r., IV CK 712/03, OSNC 2005 nr 7-8, poz. 143).

Według art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Jak wskazano, skutki wystawienia weksla bez wymaganego zastrzeżenia wyłączającego jego zbywalność przez indos określono w art. 11a prawa wekslowego, ograniczając je do odpowiedzialności odszkodowawczej. Sankcja nieważności w tym zakresie jest zatem wyłączona. Natomiast na podstawie art. 58 § 2 k.c. nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Przepis ten może znaleźć zastosowanie w szczególności w przypadku świadomego działania przedsiębiorcy na niekorzyść konsumenta. Możliwość zastosowania tej klauzuli generalnej nie stanowi jednak – jak się wydaje – wystarczającej gwarancji ochrony konsumenta.

V.10. Wątpliwości, leżące u podstaw przedstawionych pytań prawnych dotyczą sytuacji, w których weksel został wystawiony na zabezpieczenie roszczeń wynikających z umowy, zawierającej nieuczciwe warunki umowne, w rozumieniu art. 3 ust. 1 Dyrektywy 93/13.

Według art. 6 ust. 1 dyrektywy postanowienia takie nie są wiążące dla konsumenta. W art. 7 ust. 1 dyrektywy państwa członkowskie zobowiązały się zapewnić stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu

stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami.

Z kolei według art. 17 ust. 1 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG z dnia 23 kwietnia 2008 r. (Dz.Urz.UE. L Nr 133, str. 66 ze zm.) w przypadku, gdy prawa kredytodawcy wynikające z umowy o kredyt lub sama umowa zostają przeniesione na stronę trzecią, konsument ma prawo powoływać się wobec cesjonariusza na wszelkie uprawnienia, jakie przysługiwały mu względem pierwotnego kredytodawcy, włącznie z potrąceniem wzajemnych roszczeń, jeżeli jest ono dopuszczalne w danym państwie członkowskim.

Według powołanych wyżej przepisów prawa wekslowego weksel zabezpieczający umowę zawierającą nieuczciwe warunki może zostać zbyty przez indos. Z przepisów tych wynika również, że możliwość podniesienia przez konsumenta przeciwko nabywcy weksla zarzutów dotyczących treści umowy co do zasady jest wyłączona. W ocenie sądu rozpoznającego przedmiotową sprawę rozstrzygnięcia wymaga, czy taki skutek przepisów prawa krajowego pozostaje zgodny z powołanymi w treści pytań prawnych przepisami prawa wspólnotowego.

V.11. Wyjaśnienia wymaga również kwestia obowiązków sądu rozpoznającego sprawę z powództwa nabywcy weksla, który powołuje się wyłącznie na weksel, przeciwko konsumentowi. Zbadanie z urzędu, czy postanowienia umowy kredytu konsumenckiego, zabezpieczonego wekslem, nie zawierają nieuczciwych warunków umownych, nie miałyby znaczenia w razie przyjęcia, że pozwanemu nie przysługują zarzuty oparte na treści umowy. Z drugiej strony, zbadanie treści umowy może być uzasadnione w celu ustalenia, czy zostały spełnione przewidziane w prawie wekslowym przesłanki dopuszczalności podniesienia zarzutów dotyczących treści umowy.

V.12. Wątpliwości dotyczące stosowania powołanych przepisów prawa wekslowego związane są również z tym, że ustanowienie przepisów ustawy - prawo wekslowe,

stanowi wykonanie zobowiązania międzynarodowego, wynikającego z Konwencji w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych z dnia 7 czerwca 1930 r. (Dz.U. 1937 Nr 26, poz. 175). W art. I Konwencji państwa-strony zobowiązały się wprowadzić ustawę jednolitą o treści określonej w załączniku I do Konwencji. Powołane wyżej art. 10, 11 i 17 prawa wekslowego, odpowiadają tym samym artykułom ustawy jednolitej. W związku z powyższym, zagadnienia przedstawione w treści pytań prawnych budzą wątpliwości również ze względu na międzynarodowe zobowiązania państw członkowskich.

V.13. Wobec powyższego Sąd Najwyższy na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o rozpatrzenie wskazanych wyżej pytań prawnych:

(r.g.)

[ał]